

Móser Zoltán
EGYBEKÖTTETETT TEKINTETEK
Részben-ek

*Nihil detestari, neminem laedere,
sed intelligere.*¹

PRAEFATIO

Egy kedvét lelő emberként,² aki régi emlékei, képei, könyvei között él, az egyik októberi, borús napon elhatároztam, hogy ami velem történt, amit láttam és olvastam, és ami ezekről meg azokról eszembe jut, leírom. Nem naplót írok a 77. évem előszobájában (2022 novemberében), hanem szösszeneteket. Nyilván azért, mert valami belső szükséglet (és nem külső) erre ösztönöz. Nem tudom annak az okát el- és megmagyarázni, hogy sokszor miért épp régi, messziről felde-rengő, majd élesen látott gyerekkori emlékek, emlékmorzsák jutnak az eszembe! Vajon miért kapcsolódik össze egy pillanat alatt a jelen a régmúlttal? Jó is, rossz is. Lehet, hogyha leírom, kiírom magamból, könnyebb lesz. Lehet... Mentségemre mondom, nem előre megfontolt szándék vezérelt!

BAJMOLÓDTAK-E PETŐFIVEL?

Igen, nem is keveset. Ma került kezembe Zsilinszky Aladárnak *Petőfi nyelvéről* szóló, épp száz évvel ezelőtt megjelent tanulmánya. Ebből idézek néhány, számomra is meglepő aggódo észrevételt.

Petőfi föllépésekor úgy látszott, mintha fő célja lenne a népiességet bevinni az irodalomba, de nem abban a nemesített értelemben, ahogy Kisfaludy Károly és Kölcsey megkezdték, hanem azon nyersen, mint a csárdák vendége, lobogós ing-ujjban, fókos a kezében, nagyokat kurjant-

1 Rubinyi Mózes így jellemezte a *Magyar Nyelvőr* című lapot: Semmit se ítélj, semmit se sérts, hanem érts meg mindenkit!

2 *homo delectans*: A reneszánsz (újra) létrehozott egy időtöltést, az „uomo dilettante”-val. Eredeti jelentése nem sértő, mint modern fordítása, a dilettáns ember lenne. A latinhoz közel álló olaszban mást jelentett. A „homo delectans” szó szerint a „kedvét lelő ember”. Akár ért hozzá, akár nem. (Lukács Béla)

va. Íme, veszélyben a magyar műnyelv, a nagynehezen kifejlett irodalmi ízlés, Kazinczy vívmányai: visszaesünk a Gvadányi korába, a Csokonai ízléstelenségeihez!

Még oly komoly elmét is, mint Erdélyi János, megdöbbsentett a „*Tele palack a kezembe', Táncolok, mint veszett fene.*” (A faluban utcahosszat...) Vagy: „*Miljom átok! bort a billikomba.*” (Felköszöntés.) Várad Antal, később Petőfi rajongója, mikor a *Disznótorban* című költeményt olvasta, mely így végződik: „*Egy gömböc legyen a Magas ég / És mi a gömböcben Töltelék!*” – nem akart tovább hallani a költőről, ki ily silányságokat termel.³

Hiszen még nem volt messze a kor, midőn Kisfaludy Károly így írt Vörösmartynak: „*Juhász és bojtár* című versét szívesen fölveszem, mindazáltal egy kérdést bátorodom tenni: nem lehet-e ezen idillbe grécizmust szőni? A juhász és bojtár nevezet sok olvasót elijeszt. Én magam tapasztalám, kivált a szépnemnél, ezen előítéletet, és egy almanach azt nem cáfolhatja meg.”⁴

ÉN DARVADOZTAM, ŐK NEM, HANEM KRÚGATTAK

„...darvadozom életem felett.”
(*Juhász Gyula*)

A felső udvarban, a szokásos, ebéd utáni sziesztám közben, félálomban valami hangos zajra riadtam fel, amely egyre erősödött. Állok fel, nézek jobbra-balra, sehol nem látok senkit és semmit, miközben ez a zaj, ez a kurjongatás egyre erősödik. Elhalkul, majd aztán szemben, az erdőben hangzik fel újra. Mi ez? Eszembe jut az előző nap, amikor az égen láttam és hallottam, hogy darvak szálltak nagy csapatban. Lehet, hogy itt, az erdőben pihentek meg? Ha azok voltak, bár nem láttam őket, akkor nem zajongtak, hanem *krúgattak*. Ezt Hermann Ottótól tudom, az *Arany, Tompa, Petőfi és a népköltészet madárvilága* című, 1983-ban megjelent, addig kéziratban fekvő könyvéből.

3 Ferenczi Zoltán: *Petőfi életrajza*. I–III. Bp., 1896. I. 362. p.

4 Bánóczy József: *Kisfaludy Károly és munkái*. II. Bp. 1882–83. 109. p.

TÁVOL A HÚSOS FAZÉKTÓL

„Mózes elfelejtette magával vinni az egyiptomi húsos fazekat.”

Én soha nem voltam közel húsos fazékhoz. (Igaz, nem is álltam sorba ezért.) Azt, hogy ez a közmondás az Ótestamentumból származik, csak most tudatosult bennem.

„És elindulának Élimből és érkezék Izráel fiainak egész gyülekezete a Szin pusztájába, mely Élim között és Sinai között van, a második hónapnak tizenötödik napján, Égyiptom földéről való kijövetelök után.

És zúgolódék Izráel fiainak egész gyülekezete Mózes és Áron ellen a pusztában.

S mondának nékik Izráel fiai: Bár megholtunk volna az Úr keze által Égyiptom földén, a mikor a húsos fazék mellett ülünk vala, a mikor jól lakhatunk vala kenyérrel; mert azért hoztatok ki minket ebbe a pusztába, hogy mind e sokaságot éhséggel öljétek meg.”⁵

Tágabb értelemben a húsos fazék kifejezés az önálló, felelős erkölcsiségben élő ember visszavágyódásának jelképe a korábbi, felelősség nélküli szolgaságba. A húsos fazékkal rokon értelmű kép az *egy tál lencse*, melyért Ézsau elcserélte az elsőszülöttség jogát Jákobbal.

MI FONTOSABB?

A szó vagy a hang? Én napi 24 órát hallgatok zenét: azzal alszom el (nehezen), és zenére ébredek. El sem tudnám képzelni magamat, napjaimat zene nélkül. Kettős életet élek: egyet a valós világban, egyet zenei hangok világában. Az egyikhez a szavak tartoznak, a másikhoz a hangok. (Az egyik az észhez, a másik a lélekhez szól.) Ezek nélkül szörnyű lenne a valós világ!

A HALÁLRA SZÉPEN BESZÉLNI

Olvastam az egyik francia etnográfus könyvében, hogy a gascogne-i parasztember, ha elpusztul a tehene, nem azt mondja, hogy megdöglött, hanem hogy „kiszállt a lélek belőle”.

A költő Gellért Sándor írta az egyik visszaemlékezésben – ő járt a földi pokolban, a Don-kanyarban –, hogy amikor az egyik bajtársa, aki

5 2Móz 16,1–3.

beteg volt, a visszavonuláskor azt mondta a mínusz 45 fokban, hogy nem megy tovább: nekidőlt egy fának és megfagyva meghalt. Azt írta róla a költő, hogy „angyalok szálltak a szemére”.

ORSZÁGÚTON HOSSZÚ A JEGENYESOR...

Az egyik, itt látható képemnek címet kellett adni, és ezt egy II. világháborús katonanótának az első sorából vettem. Ezt a nótát ismerte Weöres Sándor is, hisz az egyik, a *Galagonya* című versét erre a dallamra írta.

Az *Országúton hosszú a jegenyesor* kezdetű katonanóta szövegét és dallamát egyaránt a szegedi születésű Erdélyi Mihálynak (1895–1979) köszönhetjük. Versének születésére 1977-ben úgy emlékezett a költő, hogy 20-22 éves korában jegyezte le első változatát, s jóval elmúlt harminc, amikor végleges formában kialakult.³ Tehát 1933 tájt kezdhetette, és 1943-ban lett készen vele. (Jellemzően az ihlető dal szerzőjét nem is emlegette, bizonyára meg sem jegyezte, talán már a nóta címét, kezdősorát is elfelejtette, mert csak „korabeli katonanótának” emlegette.) Weöres verse Erdélyi dallamára pontosan eldalolható:

Őszi éjjel
izzik a galagonya,
izzik a galagonya
ruhája.
Zúg a tüske,
szél szalad ide-oda,
reszket a galagonya
magába.

Országúton
hosszú a jegenyesor.
hosszú a jegenyesor,
hazáig.
Csizmám talpa
százszor is lekopik, hej,
százszor is lekopik, hej,
odáig

Hogyha a Hold rá fátylat ereszt lánnyá válik, sírni kezd. Őszi éjjel izzik a galagonya izzik a galagonya ruhája.	Nincsen pénzem a vonatra, sem szeretőm, aki haza- hozatna, Fáradt lábam estére hazatalál, nem messze van ide Kaposvár. (a kottában: Kolozsvár)
---	---

A tévében, a futballközvetítés közben a riporter – ők állandóan véleményt mondanak, értékelnek, humorizálnak – ezt a bölcs megjegyzést tette: „*Vannak jó dolgok, de vannak rossz dolgok is!*” Igen, nagyon is igaza van, mert vannak mindenféle dolgok, jók is, rosszak is. Ennél bölcsebbet csak az egyik pártvezérünk mondott: „*Elutársak, vannak hibák, de azért vannak, hogy kijavítsuk őket.*”

*ALKOTTAM PETŐFI NÉGY SORÁBÓL EGY ÚJ VERSET,
EGY TÜKÖRVERSET*

HÁNY CSEPP VAN AZ ÓCEÁNBAN...
Hány csepp van az óceánban?
Hány csillag az égen?
Az emberiség fején hány hajsza van?
S hány gonoszság szívében?
Az emberiség fején hány hajsza van?
S hány gonoszság szívében?
Hány csepp van az óceánban?
Hány csillag az égen?

Szalkszentmárton, 1846. március 10. előtt

A minta, az ötlet, Nagy Lászlótól való. Azért emlékezetes számomra ez a 2 x 3 sorból álló miniatúra, mert fotót kellett volna mellé találnom, de nem sikerült megoldanom a feladatot.

Nagy László: FARSANGI TÜKÖR-DAL

telehold szitálj hamut
minden út pokolra fut

palotába vérem vezetve
csillárba pohárba
palotába vérem vezetve
minden út pokolra fut
telehold szitálj hamut

ANGYALOKKAL BAJMOLÓDNI

Nincs bajom, mégis sokat bajmólódom. Most épp – és megint – az angyalokkal. Nagy László ürügyén akadt gondom, inkább megfejtésre váró gondolatom, az egyik versében olvasható megköötözött angyal kapcsán.⁶

AZ ANGYAL ÉS A KUTYÁK

Mellemet nyomta nehéz álom,
gyémánt fénnel szememet sütötte:
láttam egy angyalt fönn a dombon
tüskés akácosban megköötözve.

Átlátszó volt az angyal torka,
benne a lélek föl és alá járt,
sárga kutyák két lábra állva
nyaggatták, csomóban tépték tollát.

Korán ébredtem, fájt a szívem,
éreztem, valóság volt az álom,
angyaltollat keresni mentem,
hó ragyogott az egész világon.

A vers olvastán – nemcsak nekem, hanem másnak is – egy híres finn festő képe jutott eszembe. Nagy László versében is, az első két strófában a mennyei segítség elmaradása fölötti félelem jelenik meg.⁷ A finn szimbolista festő, Hugo Simberg *A sebesült angyal* című, másfél méteres

6 A Bibliában is szerepel, méghozzá négy: *Mondván a hatodik angyalnak, a kinél a trombita vala: Oldd el azt a négy angyalt, a ki a nagy folyóvíznél, az Eufrátesnél van megköötvé.* (Jelenések 9,14)

7 B. Tóth Klára: *Angyallenyomatok.* In <https://honlap.parokia.hu/kozosseg/cikk/1033/> (Utolsó letöltés: 2023. 10. 30.)

olajfestményének címszereplője egy bekötözött fejű, szárnyas angyal alakjában jelenik meg, akit hordágyon visz két komoran öltözött fiú, egyikük komoly arckifejezéssel tekint a néző felé.⁸

A kép magyarázatára számos értelmezés született, maga a művész is fontosnak tartotta, hogy a néző kialakítsa saját véleményét és jelentését festményeivel kapcsolatban. Biztosra vehető azonban, hogy a kép festésének idején készítője agyhártyagyulladásban szenvedett, és a kép festésének ötlete lábadozásának, illetve betegségének idején fogant.

SZABAD-E BOSSZANTANI AZ ANGYALOKAT?

Ez a kérdés Tamási Áron egyik novellája kapcsán jutott eszembe. A történetben az „ügyeletes” ördög meghal – és nem más, mint angyal lesz belőle! –, s mivel „szükség van mindig egy ördögre”, a Gondviselő kielégíti a csíkiek ebbéli kívánságát. Az a rövid rész kívánczik ide, ahol az ördög egy madarasi székely atyafi társaságában betér a templomba, és gyónni kezd. Meglepő, amit vallomása végén mond:

„– *Káromkodott-é?* – kezdte.

– *Nem én.*

– *Böjtölt-é?*

– *Igen én.*

– *Fajtalan volt?*

– *Vén vagyok.*

– *Valamit csak vétett?*

Az ördög lesütötte a fejét, mintha nagy bűne volna.

– *Tán valakit megöle kend?!*

– *Szegény örmény vagyok, embert nem ölök – háritotta el a nehéz kérdést.*

– *Ha nem bűnös, miért jött ide?*

– *Az angyalokat bosszantottam sokszor.*

– *Ezt nem értem.*

– *Akkor nincs egyéb.”*

8 A Helsinki központjában található Ateneumban látható, amely a Finn Nemzeti Galériát alkotó három múzeum egyike.

HOGYAN ÉNEKEL A HALDOKLÓ HATTYÚ?

*Oh lassan szállj és hosszan énekelj,
Haldokló hattyúm, szép emlékezet!...*
(Petőfi Sándor)

Kosztolányi szerint – ezt sokszor idézik – ez a magyar költészet legszebb két sora. Ki az, akit ne érdekelne, hogy honnan ez a hasonlat, és valójában milyen is az az ének? Több irodalmi példa és széltében-hosszában használatos szólás szerint a hattyúdala a haldokló hattyú búcsúja az élettől. Aiszkhülosznál olvashatunk erről először; Szókratész szerint a hattyú nem bánatában énekel, hanem dala a túlvilági boldogság előérzete. Ovidius így ír: *végző, bús panaszát haldoklón zengi a hattyú.*

Mit mond erről a természettudomány? Az énekes hattyúk hangja közelből inkább érdes, átható és nem kellemes hangzású.⁹

Ezt meg tudom erősíteni, mert én nemcsak láttam és hallottam Lapföldön hattyú csapatot, hanem fekete hattyúkat láttam. Az egyik tó közelében vettük észre, de nem mertem közelbe menni, ezért a fényképeimen apró fekete pontok látszanak csak. De hogy daloltak, énekeltek volna, azt senki nem mondhatja. Már-már fület sértően rikácsoltak. De azért azt a szép, Petőfi teremtette metaforát ne töröljük ki az emlékezetünkéből.

MIT OLVASOL?

Az elmúlt évben egy hét különbséggel találkoztam két korombeli, ismert íróval. A szokásos kérdésem így hangzott: – *Mit csinálsz, amikor nem írsz? – Olvasok. – És mit?* Mindketten azt válaszolták, hogy Móriczot! Annyira meglepődtem, hogy el is felejtettem a másik szokásos kérdést feltenni, hogy miért? Gelléri Andor Endre erre a kérésre, hogy miért is tetszik neki Móricz, azt válaszolta: – *Mert él. Azután még azt is hozzátette, mert a Móricz-regényekben „a szóval együtt születik az élet is.” (Egy önérzet története.)*

Azóta, magamat is vallatva, gondolkodom ezen. József Attila sorait felhasználna én azt mondom – a fenti példa szerint is –, úgy kell nekünk Móricz, *mint a csendes eső és a tiszta nap, mint a növénynek a zöld, hogy levelei kiviruljanak.*

9 Lásd: *Babonákról és tévhitekről.* In <http://vmek.niif.hu/00000/00057/html/05.htm> (Utolsó letöltés: 2023. 10. 21.)

MÉG EGYSZER MÓRICZRÓL

Schöpflin Aladár beszél róla, hogy napi munkája után egyszer sápadtan, feldúltan, csaknem remegve lépett be az írók kávéházába. „Mi történt?” – kérdezték tőle izgatottan. „Megöltem egy embert” – felelte. A novellájában ölte meg. Mindenki mástól olcsó művészkedésnek, ripacskodásnak vennék. Neki elhihetjük. Neki a Múzsza diktált, s az így diktál, ilyen forró-közletről. Ez a külsőre látszólag csöndes, tempós férfi az indulatok és szenvedélyek embere volt. Ezért vonzódott kortársai közül épp Adyhoz, a legszenvedélyesebb költőhöz.¹⁰

EGY MONDAT A FOTÓZÁS SZELLEMISSÉGÉRŐL

A *Pillantása a hídról* című drámáról készülök írni, és azért nézem át Arthur Miller életrajzát. Második feleségéről, a szexszimbólumként emlegetett Marilyn Monroe-ról és annak öngyilkosságáról tudtam, de a harmadik feleségéről eddig nem. A világhírű fotós, Inge Morath volt az, aki kiségitette élete válságából, és hozta vissza újra az életbe.

Inge Morath valóban jó fotós volt. Vallomása, amelyet most ismertem meg, nagy örömet jelentett, hisz valami olyan titokról szól, amelyet fotósként ismertünk, de nem tudtuk megfogalmazni: „*Photography is a strange phenomenon. You trust your eye and cannot help but bare your soul.*”¹¹ (A fényképezés furcsa jelenség. Bízol a szemedben, és nem tudsz mást tenni, mint feltárni a lelkedet.)

VÁGOM A FÁT

Minden nap vágom a fát, de nem hűvös halomba. József Attila egyik verse kapcsán évek óta ezen gondolkodom. E verset a mi tankönyvünkben azzal a fényképpel illusztrálták, amely egy csillebérci kiránduláson készült. Több változatot is ismerünk: két képen Illyés Gyula és József Attila kezét fogva nevetve húzzák egymást, a harmadikon, ez az ismert, József Attila emeli a fejszét, és nagy lendülettel készül lesújtani.¹²

10 In *Móricz Zsigmond, az epikus. Naplójegyzetek*, 1964.

11 In Morath, Inge. *Kamera Ausztria: 1985/86. sz. 19/20. p. 80.*

12 Csillebérc, 1931. április 12. A fára kötve a *Dönts d a tőkét, ne siránkozz* című kötet betiltott példánya látható. (Ezen a napon 8 darab 6 x 9-es felvétel készült József Attiláról és a csupa vidám baráti társaságról.)

Nekem ez a kép nagyon is beállított, és ezért a valóságból és a lélek rejtelmeiből semmit sem árul el. De annyit megtudunk, és ez a fotó egyik lényege (volt), hogy ők azon a napon, 1931. április 12-én, József Attila születésnapja után egy nappal biztosan Csillebércen voltak.

Utánanézttem – erre jó a kereső-program –, hányszor írta le a *hűvös* szót József Attila? A gép 35 elérhetőséget talált. Innen tudom, hogy a költő verseiben *hűvös* az éji szél, a szem, a víz, a hal, a sajtár, a szalmazsák a réten, a répa, a kapa nyele, a tűzhely (amely repedt), a dinamó, az árnyék, a varázs. De reggel az erkölcs is *hűvös*, és azt is, hogy *hűvös*, örökkévaló dolgok közt muszáj volt ögylegni a költőnek.

Ebből a leltárból nem kaptam segítséget. Így egyelőre nem sikerült megfejtennem, hogy ő miért vágta a fát *hűvös* halomba, és nekem miért nem *hűvös* favágás után az a halom, amelyet behozok, és befütök, hogy meleg legyen!

*

De a hasított fa halomban áll az *Eszméletben* is, és itt azt olvashatjuk, „hogy a múlt meghasadt”. Ezt csak az tudja leírni, aki vágott szét fahasábokat, mert valóban különleges a hasadásnak a hangja. Nem tudnám semmi máshoz hasonlítani. József Attila ismerte ezt a hangot. Ez szólal meg bennem is, amikor hallom vagy olvasom: *Trianon*.

*

Keresés közben egy feloldhatatlan, szép metaforára akadtam, nyilván azért, hogy elcsodálkozzak: „*Malacvilágosság az égen*” (Piros hold körül). És ezt is csodálattal olvastam: „*Csak bámul göbbedő hodály alól a barna kapa hűvöslő nyele*”. Én tudom, hogy mi az a hodály, de nyilván már ezt is lábjegyzetelni kell. A csodálatom a *göbbedő* jelzőnek szól: honnan

vette, hol tanulta? (A gép ki is akarta javítani görbedőre!) Egyébként jól sejtettem: görnyedőt jelent.

*

Arra a kérdésre, hogy van kegyelmed, bátyám uram? – székelyföldi gyűjtésben ezt a választ találtam: – *Élek én es még Isten kegyelmességiből; csikorgok, nyikorgok, mind a fakó szekér.*¹³ Ma vettem észre, hogy nem azt kérdezik az emberek egymástól: „Hogy vagy?”, hanem azt, hogy: „Mivel tüzelsz? A híreket, a felháborodott, „okos” véleményeket olvasom nap mint nap, amely arról szól, hogy a frissen vágott fával nem lehet fűteni! Bizony nem. Erről csak az jut eszembe, hogy az egyszerű falusi ember tudja, hogy egy évvel korábban kell beszerezni a télire való fát, feldarabolni, felvágni és olyan helyre tenni, ahol kiszárad.

A SZÁMÍTÓGÉP NÉLKÜL NEM ÉLHETÜNK

Ezt onnan tudom, ha véletlenül elromlik, vagy valami közbejön, és egy napig nem tudom használni, valóságosan beteg leszek. Most meg épp azon gondolkodtam, hogy a számítógép billentyűzetén melyik gombnak veszem a legnagyobb hasznát? Ott a bal felső sarokban van egy visszafelé hajló nyíl, amit ha megnyomok, visszajön, amit kitöröltem. Mire mennék, ha lenne bennünk is egy ilyen gomb, csak megnyomod, és minden, amit kitöröltél az emlékeid közül, minden visszajönne. Az Isten mentsen meg bennünket ettől!¹⁴

JÖN A FAGY, A HALAK AZ ISZAPBA BÚJNAK

Hamarosan tél lesz, zord idő, akkor majd fázunk, didergünk, mert itt lesz a fagy. Amitől minden szegény rettegett: a megfagyástól féltek és ma is félnek.¹⁵ A hűvös után a fagyról gondoltam írni József Attilával kapcsolatban. A favágás után, a hűvös balta nyél után a mosolygó, széles fejszéről. A költészet, a poétika helyett mégis a realitásról fogok szólni, persze az „ötlet” a költőtől való, aki jó, nagyon jó megfigyelő volt. A *Holt*

13 fakó szekér = vasalatlan szekér

14 Most olvasom, hogy magyarul megjelent Scott A. Small: *Felejtés. A nem emlékezés jótékony hatásai* című könyve. Vajon megér-e nekem 5 ezer forintot, vagy jobb, ha nem veszem a kezembe?

15 „Ez a fagy átszúr, dőf tüdőt...”

vidékben olvashatunk a zörgő időről és a csattogó fagyról, az utolsó versszakban pedig ezt írja a költő:

Uraságnak fagy a szőlő.
Neki durrog az az erdő.
Övé a tó s a jég alatt
neki bujnak a jó halak
iszapba.

1932. jan.

A versről tudjuk, hogy egy közismert, a *Káka tövén költ a ruca...* kezdetű népies műdal dallamára írta, tehát el is énekelhető. De én most a vers utolsó sorának az igazáról beszélnék, és az iszapba bújó halakról mesélek el egy különös történetet.

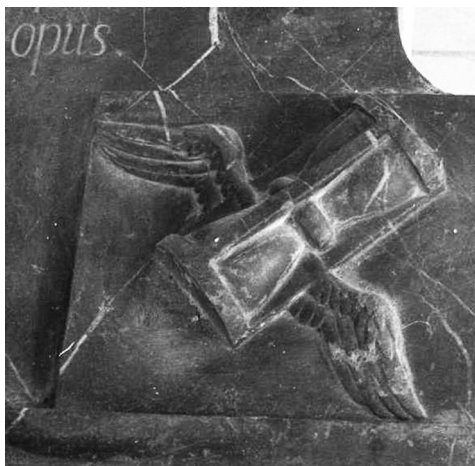
Amikor új helyre költöztünk, a felső udvar végében, meglepetésünkre, találtunk egy kis kerti tavat. Ha már van tó, akkor legyen benne hal is. Vettem 4-5 aranyhalat, amely ugye bármilyen színű is lehet. Én vöröset választottam, és ahogy az ég madarait sem táplálja senki (a népdal is, Szent Ferenc is így mondja), én sem etettem soha őket. Télen, amikor befagyott a víz, mindig vágtam léket, nagyjából ennyit tettem azokért a halakért. Közben elmúlt egy év, és egyszer eszembe jutott, mi lenne, ha a száraz kenyér morzsáit beszórnám *ezeknek* a halaknak. De a legnagyobb csodálatomra, *azok* is előjöttek! Igen, megjelent 5-6, kisebb-nagyobb fekete színű hal, és versenyre kelve kapdosták egymás elől a morzsákat. Hol voltak az előző egy évben, hol éltek, mivel táplálkoztak és miért feketék?

Erre a magyarázatra még két évet kellett várni, amikor a kis tó vizét – mert koszos volt és rossz szagú – le kellett szivattyúzni. Akkor előkerült az összes hal, amelyek fickándozva keresték az eltűnt vizet. Gyorsan egy hálóval összefogtam őket, és egy nagy dézsába tettem. És láss csodát! A feketék megtisztulva megmutatták valódi énjüket, mert ők bizony eredetileg ezüstszínű halak. Azért voltak feketék, mert elbújtak az iszapba, ahogy ezt József Attila is írta.

Amikor feltöltöttem újra a kis tavat, egy darabig még láttam őket, utána újra elbújtak, és ha dobok a halaknak kenyérmorzsát, előjönnek, mint feketék. Szeretik az iszapot, szeretnek elbújni?

A SZÁRNYAS IDŐ HIRTELEN ELREPÜL

Az, hogy mi az idő, ennek meghatározásával számos filozófus próbálkozott. (Sokan és sokszor Szent Ágostont idézik.) De hogy milyen az idő, jelesül a szárnyas idő, arra egy véletlennek köszönhetően tudok választ adni. Mert láttam – más is láthatja! – és fényképeztem.

Ez a kép Szigetvárott készült, a vár múzeumában kiállított egyik márvány síremlék sarkában fedeztem fel, mely Ardrich Péter sírköve 1798-ból. A képen egy homokórát látni két szárnyal. Így könnyebb arra a kérdésre válaszolni, hogy vajon a *szárnyas idő* jelkép, megszemélyesítés, metafora (a versben sokan annak vélik), allegória vagy toposz? Hadd idézzek egy Zrínyitől való, egy Berzsenyi versével közel egyidejű irodalmi példát. Kisfaludy Sándor egyik színművének az ajánlásában az olvasható Zrínyiről, hogy „*valamig meg nem áll / A nap, hold s a szárnyas idő, / A föld tisztel és csudál.*” A költő Zrínyi is tudta, hogy „*Az idő szárnyon jár, / Soha semmit nem vár, / És foly, mint erős folyás.*”¹⁶

Azt hallom a Wales–Irán meccs közvetítésének a 99. percében, amikor berúgták a győztes gólt az irániak, és mutattak néhány walesi

16 „Szárnyon jár az idő, titkon suhan el mifölöttünk, nincs is az éveknél sebesebb...” (Ovidius: Átváltozások. Venus és Adonis)

szurkoló arcot, hogy a legszívesebben elbújnának valahová. Az jutott eszembe, hogy bújjanak egymás árnyékába. Persze ez is „lopott” ötlet, egy népdalszövegből való. Az ismert *Tavaszi szél vizet áraszt...* kezdetű virágéneket sokan ismerik. Az utolsó strófát idézem:

Te is árva, én is árva, virágom, virágom
Bújjunk egymás árnyékába, virágom, virágom

Bújjunk egymás árnyékába, virágom, virágom
Menjünk egymás hajlékába, virágom, virágom

A következő variáns alig ismert, mert dallam nélkül közölte Kriza János a *Vadrózsákban*:

Az ég alatt s a föld színén
Égy sincs olyan árva, mind én;
Árva vagyok apa nélkül,
Árva biz én rózsám nélkül

Én és árva, te és árva,
Hallgassunk egymás szavára;
Jól tanál együtt két árva,
Bújjunk egymás árnyékába.¹⁷

VÉLETLENÜL...

Véletlenül vettem észre a banki átutalás közben, hogy a képernyő alsó jobb sarkában van egy fül, az *Üzenetek*, és jelzi, hogy kaptam egyet. Soha nem tudtam erről, de ha már van egy üzenetem, megnézem. Ebben arról értesítettek, hogy kedvezményesen igénybe vehetem a babaváró hitelüket! Nocsak! Kedvem lenne írni, érdeklődni, de félek, hogy komolyan gondolnák!

*

¹⁷ *Tanál*: passzol. *Jól tanál neki. Jól egybetanálnak*. Jelenti ezt is: megtörténhetik: *el tanálja veszteti*. (Ezt így mondta a somogyi nagyanyám is.)

A Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára a Harmadik Székelyföldi Lovasfórumon, a marosvásárhelyi Kultúrpalotában azt mondta, hogy a ló szeretete hozzátartozik a magyar, a székely identitáshoz. Ehhez Makkai Péter, a romániai Munkaügyi Minisztérium államtitkára hozzáfűzte, hogy „akkor tudunk igazán lovas nemzet lenni, ha az elesettek sem esnek ki a szekérből.” Ezt vajon szó szerint értette-e (és akkor hogyan?), vagy jelképnek kell gondolnunk?

Mit kezdünk a legnagyobb hazugsággal? Ez pedig nem más, mint az, hogy a Jézuska hozza az ajándékokat. Honnan ez a mesének is rossz becsapása a mindre nyitott gyermekeknek? Egyszer mindenki rájön, hogy a szülők veszik.

A legnagyobb ajándék több mint másfél ezer éven át Jézus születése volt. A legfontosabb része a karácsony estének pedig az ünnepi asztal. Az 1800-as évek közepéig nem volt karácsonyfa, sem ajándék. Lehet, hogy az angol Boxing Day-ből vettük át?¹⁸

*

A focilabda valaha biztosan barna színű volt, a focicsuka is, mert bőrből készült. De ez már a múlt. A cipő színe újabban piros, sárga, lila, rózsaszín, világoskék stb. A labdával kapcsolatban egyszer azt találtam mondani, hogy hamarosan már olyan pöttyös labdával játszanak, mint az óvodások. 90%-ban igazam lett.

MIÉRT IS JUT ESZEMBE JÉKELY ZOLTÁN EGYIK VERSE?

Méghozzá az argentin–mexikói meccsre bevonuló csapatok láttán. Általában a spanyol meg a dél-amerikai, sőt az afrikai focisták pályára lépve, mint amikor a templomba lépnek be, keresztet vetnek. És ha gólt rúgnak, letérdelnek, az ég felé tárják mindkét kezüket, felállva ismét keresztet vetnek. Nekem erről tegnap (ismét) eszembe jutott Zsoli bácsi, és a nagyon szeretem vallomása: *A maroszentimrei templomban* című verse. Két strófát idézek:

Tízen vagyunk: ez a gyülekezet,
a tizenegyedik maga a pap,

18 A Boxing Day egy olyan ünnep, amelyet karácsony második napján ünnepelnek az angolok. Bár eredetileg a szegények megajándékozásának ünnepe volt, a Boxing Day-t ma elsősorban vásárlási ünnepként ismerik.

de énekelünk mi százak helyett,
hogyan hull belé a por s a vakolat,

a hiuban a denevér riad
s egy-egy szuvas gerenda meglazul:
tizenegyedikünk az árva pap,
tizenkettedikünk maga az Úr.

Ugye a hívők száma megegyezik a focicsapat létszámával, ahol, a 11. a kapus, és szerintük, a 12. maga az Úr! A létszám stimmel, de van egy kis hiba. Mert azt is látjuk, hogy ha a kapu mellé rúgnak, rosszul fejelnek, akkor káromkodnak és köpnek egyet. Ez akkor kinek szól? Vagyis ez az analógia nem tökéletes! De a kérdés továbbra is nyitott: miért vetnek keresztet a focisták?

*

Ilyeneket láttam, hallottam a tegnapi esti közvetítésen: assziszt (assist), pressing; az egyik játékos egy szabadrúgást kieszközölt; bele-rúgott valaki a játékeszközbe (mármint a futball-labdába).

Reklámfelirat: *Semmi sem lehetetlen*. Javasolnám még: *Semmiért valamit*, akár így: *Valamiért semmit*. Vagy Shakespeare színművének a címét, de kérdőjellel: *As You Like It?*

*

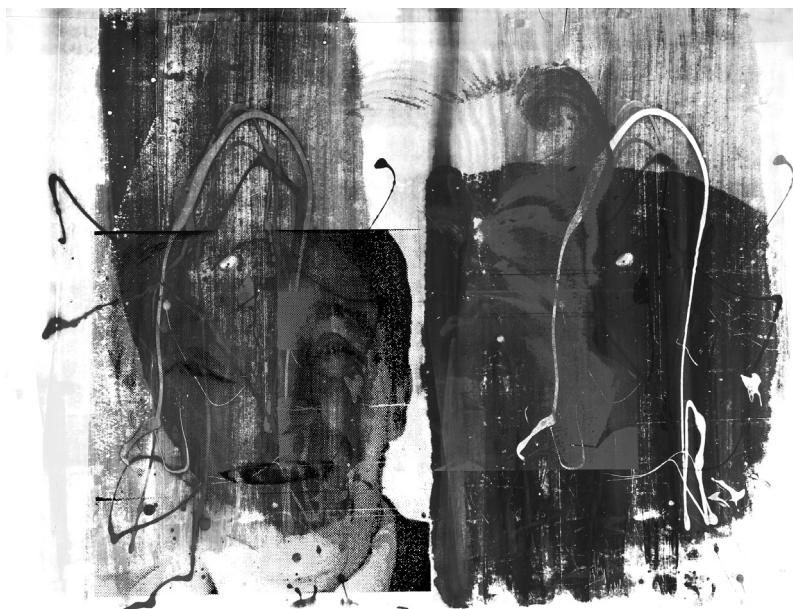
Azt álmodtam, hogy fáj a hajam. Amikor felébredtem, valóban fájt. Bevettem egy fájdalomcsillapítót. Megnéztem, hogy mi lesz a mai menü: *Nyavalyaűző leves!* Ilyet sem ettem még.

JESUST LECSERÉLTÉK

Megnéztem, hogy itthon melyek a fel nem vehető keresztnevek, és ezek között a názáreti Jézus neve is szerepel. (Azért kell eléje jelző, mert Kr.u. az első században sok ilyen név szerepelt.) Azt viszont nem sikerült kiderítenem, hogy Brazíliában miért engedélyezik. (Mert akit lecseréltek, az a jól ismert csatár volt.)

De az élet, pontosabban az angol bajnokság hozott egy ennél sokkal érdekesebb példát. Mert egyszerre két *Jesus* volt a pályán, és ők egymás ellen játszottak: próbálták kicselezni egymást! Ha írói vénával lennék

megáldva – de nem vagyok –, akkor abban a kis novellában a bíró Pilátus, a két a partjelző közül az egyik a bal, a másik a jobb lator lenne. És még azt is megírnám, hogy Barabást a bíró kiállította, aki futva ment az öltözőbe, hogy a jó meleg vízben lezuhanyozzon, aztán irány az autó, és uzsgyi haza. A meccs végeredményét pedig az interneten nézte meg otthon, de csak másnap.

Tükör II.
(100 x 70 cm, szitanyomás)